

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 17.

Koosolek 1. augustil 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Maanõukogu koosolek 1. augustil 1917. a.

Avati kell 4.35 m. p. l. Ilmunud olid 37 nõunikku: Ar. Vallner, J. Lasn, Jul. Seljamaa, K. Ast, A. Podrätshik, J. Raamot, A. Kurrikoff, Hans Roos, R. Jaska, A. Birk, J. Vilms, H. Piip, Al. Palm, J. Januson, T. Kuusik, P. Johanson, Masik, Chr. Arro, A. Veiler, M. Kiirats, H. Reiman, K. Saral, K. Baars, T. Laur, J. Reintam, F. Mikkelsaar, J. Tõnisson, H. Riiberg, N. Köstner, H. Pöhl, K. Päts, J. Temant, J. Kalm, H. Kask, A. Leetsmann, H. Kruus, J. Kärner.

Juhatas A. Vallner. Protokoll kirjutatakse M. Kiirats.

Päevakord võetakse järgmiselt vastu:

- I. Maanõukogude võimukond ja kodukord.
- II. Jooksvad asjad:
  1. Maavalitsuse ettepanek rüütelkonna asjade ülevõtmise asjus.
  2. Emissaride tegevus.
  3. Maavalitsuse ja emissaride vahekorrad.
  4. Saadiku valimine peasanitaar komiteesse Peetrilinna.
  5. Tallinna-Pärnu raudtee komiteesse I liikme valimine.
  6. Piirikorralduskomisjoni liikme valimine.
  7. Järva maakonna komissari valimine.
  8. Komissaride kongressi asjus koosoleku määramine.
  9. Kuristal ettetulnud tapmise asja läbivaatamine.
  10. Juhataja pealinna sõidu aruanne.
  11. Kohtu uuenduse küsimus.
  12. Kooli küsimus.

1. Maavalitsuse liikmete maanõukogu koosolekust osavõtu ja sõnaõiguse küsimus.

Juhataja A. Vallner teeb ettepaneku, et Maanõukogu koosolekust võiksid osa võtta sõnaõigusega need Maavalitsuse liikmed, kes mitte Maanõukogu liikmed ei ole.

Otsustatakse see ettepanek vastu võtta selle lisandusega, et see otsus maksvaks jääb, kuni Maanõukogu juhatuskiri vastu võetud.

2. Maanõukogude kompetents.

Maanõukogude võimkonna (kompetentsi) seaduse eelnõu loeb H. Piip ette (*Vaata lisa nr. 1*). J. Tõnisson peatab nende alusmotiivide juures, mis selle eelnõu kokkuseadmisel on silmas peetud ja leiab, et eelnõu kokkuseadjad liig vähe on 30. märtsi seadust silmas pidanud ja soovib selle eelnõu veel kord komisjoni kätte läbitöötamiseks anda. See ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

3. Maanõukogu juhatuskirja eelnõu.

Maanõukogu juhatuskirja eelnõu lugemine lükatakse edasi.

4. Rüütelkonna asjade ülevõtmise korra küsimus.

Rüütelkonna asjade ülevõtmise korra asjus võtab sõna J. Raamot ja teatab, et rüütelkonna poolt on ettepanek tehtud, et niihästi rüütelkonna poolt kui ka Maanõukogu poolt valitud isikud üleüldiseks koosolekuks kokku tuleksid ja seal ühise üleandmise korra välja töötaksid.

H. Piip teeb ettepaneku, et emissarid ja Maavalitsuse osakondade juhatajad ning Maanõukogu presiidium ühise koosoleku ära peaksid ja seal kindla ettepaneku välja töötaksid, mis järgmise koosoleku päevakorda üles võtta.

5. Maavalitsuse ja emissaride vahekorra küsimus.

Maavalitsuse ja emissaride vahekorrad jäetakse eelmise punkti põhjal järgmise koosoleku otsustada.

6. Valimised.

Peasanitaar komiteesse valitakse K. Sarali ettepanekul tervishoiu osakonna juhataja dr. Konstantin Peetrip. Konnik ühel häälel.

Pärnu-Tallinna raudtee kaitsekomiteesse asemiku valimise asjus otsustatakse küsimus lahtiseks jätta ja raudtee valitsusel selgust nõuda.

Liivi-Eestimaa piiri korralduse komisjoni liikmeks pannakse ette J. Temant (K. Sarali poolt) ja V. Mikkelsaar (H. Piibu poolt). V. Mikkelsaar astub tagasi. J. Tõnisson teeb ettepaneku, et see küsi-

mus järgmise koosoleku päevakorda saaks üles võetud ja seletust nõutakse, mikspärast on vaja veel ühte komisjoni liiget valida, kuna kubermangu komissari kantselei kirjast selgub, et seal juba 5 liiget on.

Järva maakonna komissari kohale on Järva maakonna nõukogu poolt V. Tomberg üles seatud. Maanõukogu otsustab seda kandidatuuri kubermangu komissarile soovitada.

7. Järgmise koosoleku määramine.

Komissaride kongressi päevakorra läbivaatamiseks otsustatakse ühes kubermangu komissari ja tema abiga üleüldist koosolekut kolmapäeval kell 12 p. ära pidada.

8. Maanõukogu esimehe aruanne.

Juhataja A. Vallner kannab aruande ette omast käigust Peterburisse ja teatab, et lootust on abiraha näol saada umbes 40.000 rubla, mis muidu seltskondliste organisatsioonide Eestimaa kubermangu keskkomiteele oleks antud. J. Tõnisson vaidleb sarnase aruande andmise viisi vastu, mis Maanõukogu nimel tehtakse, aga mitte Maanõukogu poolt lõpulikult vastu ei ole võetud. A. Vallner seletab, et see ainult umbkaudne aruanne presiidiumi poolt on olnud.

H. Piip seletab lähemalt eelarve finanseerimist ja teeb ettepaneku krediidi küsimust Maavalitsuse kätte läbivaatamiseks ja sellekohase ettepaneku väljatöötamiseks anda.

9. Rahukohtute uuendamise projekti küsimus.

H. Piip teeb ettepaneku, et Maanõukogu omalt poolt ka Ajutise Valitsusele kohaliku kohtu uuenduse projekti sisse annaks, mille eelnõu väljatöötamine jääks õigusteatluse komisjoni hooleks ja komisjon algaks oma tööd juba homme, 2. augustil.

J. Temant vaidleb niisuguse kiire töötamiseviisi vastu, soovib kohtu uuenduse eelnõu aga küll käesoleva istumise järgu jooksul läbi arutada. Otsustatakse kohtu uuendamise seaduse eelnõu juba järgmisel koosolekul arutamise alla võtta.

10. Koolide küsimus.

H. Piip annab seletust kooli küsimuses, teeb ettepaneku keele ja inspektorite küsimust Maavalitsuse hariduse osakonna juhataja ja koolikomisjoni kätte läbitöötamiseks anda. V. Mikkelsaar toetab rutulust. K. Päts leiab, et sarnaste küsimuste esialgne läbitöötamine on täiesti Maavalitsuse asi ja see peaks ka sellekohaste ette-

panekutega esinema. J. Tõnisson toetab seda mõtet.

11. Aruanne Maavalitsuse tegevuse kohta.

J. Vilms nõuab aruannet Maavalitsuse juhatajalt senise Maavalitsuse tegevuse kohta. K. Saral teeb ettepaneku, et Maanõukogule midagi ette ei toodaks, mis mitte kindlate korraldatud ettepanekute näol ei ole tehtud.

J. Raamot annab seletuse Maavalitsuse tegevusest ja seletab, et Maavalitsuse tegevus väljaspoole ei ole võinud sellepärast paista, et jooksvate asjade korrapidamisega on tegevust tehtud. Lähemate päevade jooksul esineb Maavalitsus täielise aruandega. V. Masik ja A. Birk vaidlevad sarnase arupärimise vastu, kus päevakorrast kõrvale kaldutakse ja igal silmapilgul arupärimisi võetakse.

12. Kurista tapmisloo arutamine.

Neiu Leetsmann toob päevakorraks Kuristal sündinud tapmise loo ja nõuab, et Maanõukogu järeluurimise toime paneks. K. Baars seletab, et sarnane järeluurimine kuidagi võimalik ei ole, sest see oleks täiesti kohtuvõimude tegevuse sekka segamine. A. Vallner toetab neiu Leetsmanni ja toonitab paralleeli praeguse sündmuse ja Luhti vangistamise vahel. J. Tõnisson vaidleb sarnase paralleeli tõmbamise vastu, sedasama mõtet toetab ka J. Temant. V. Masik leiab, et see juhtumine mitte harilik nähtus ei ole, vaid et see laialisema tähtsusega seltskondline küsimus on ja teeb ettepaneku, et telegrammi teel järele päritaks, kuidas sündinud lugu oli, ehk komisjon asutataks, kes asja järele uuriks. A. Vallner nõuab, et asi saaks võimalikult mitmekülgset järele uuritud ja et saaks miilitsa tegevuse vastu protesteeritud. K. Ast leiab, et see juhtumine heidab miilitsionäärade tegevuse peale varju ja sellepärast on Maanõukogu kohus seda asja valgustada, ja teeb ettepaneku, et saaks 3-liikmeline komisjon valitud, kes seda asja järele uuriks. J. Kärner nõuab protesti avaldamist. J. Vilms teeb ettepaneku, et Viljandi maakonnaõukogu kohuseks tehtaks asja kõigekülgset uurida ja sellest Maanõukogule teada anda. K. Baars seletab, et selle asja juhtimise juures palju süüdi on organisatsioonid, kes määrusi välja annavad, mis seaduslikul alusel ei seisa ja sellepärast elanikkude keskel eksiarmamisi tekitavad. J. Tõnisson seletab, et praegusel silmapilgul mitte tarvidust ei ole parlamentaarset uurimist toime panna, ei ole aga mitte selle vastu, kui Maanõukogu ennast orienteerib ja selle juhtumise vastu protesteerib, kui selleks küllalt põhjust on. Soovib, et Viljandi maakonnaõukogule ülesandeks tehtaks, et uurimine rutuliselt

saaks lõpetatud ja Maanõukogule ette pandud.

J. Temant nõuab, et uurimine saaks selles mõttes ette võetud, et selgusele jõuda, kas olid kellegi poolt dokumendid antud, mis otsekohe kohtu otsusele vastased olid. A. Birk leiab, et see järelepärimine peaks seda teed käima, nagu kõik teised ettepanekud, s. o. ta peaks komisjonist läbi käima, ja teeb ettepaneku, et see küsimus saaks õigusteadlise komisjoni kätte antud, ja komisjoni resolutsiooniga homse koosoleku päevakorda võetud.

H. Piip teeb ettepaneku:

Maanõukogu, Kuristal ettetulnud inimeste surmasaamist väljatõstmise juures läbi arutades, peab tarviliseks:

1. Riia ringkonna kohtu prokuröri paluda selles asjas kohtulikku uurimist, isearanis miilitsa tegevuse kohta, viibimata käima panna,

2. ja Viljandi maakonna nõukogule selles asjas ligemat järelvalvamist ülesandeks teha ja annab selle täitmise Maanõukogu kätte,

3. kuid jätab parlamentlise uurimise kohtu uurimise lõpetuseni ja olude selgitamiseni.

A. Birk'i ettepanek, et Kurista asi saaks õigusteadlise komisjoni kätte antud ja see oma otsuse juba järgmiseks koosolekuks ette paneks, saab hääletamisel 18 häält poolt ja 14 vastu. Sellega on teised ettepanekud välja kukkunud ja jäävad hääletamiselt ära.

Ar. Vallner (*allkiri*).

J. Temant (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Maakogude kompetents.

I. Üleüldised määrused.

§ 1. Kõik, Maa õiguste, kasude ja asutuste valda kuuluvad, ehk Maa head käekäiku või valitsemist puutuvad asjad (Ajut. Val. Määr. 30. Märts. 1917. a. III j. § 5 ja Balti erasead. II k. § 83 ja 227) on Maanõukogu otsustada.

§ 2. Maakonna ja valla nõukogude otsustamise alla käib see, mis ainult üht maakonda või valda puudutab, ja mis mitte kubermangu Maanõukogu või keskvalitsuse ja tema organide hooleks ei ole antud.

§ 3. Üksikasjaliselt kuulub maaomavalitsuse nõukogude võimukonda: 1) tarvilised valimised; 2) keskvalitsuse ja kohaliste omavalitsuse maavalitsuse, ning maanõunikude ettepanekute läbivaatamine; 3) Maanõukogule saadetud eraisikute ja asutuste palvete läbi vaatamine;

4) Maa asjade juhatamine nende võimukondade järele: a) kohalikkude maksude ja koormatuste korraldamine ja kohaliku maaomavalitsuse asjade ajamine; b) maaomavalitsuse kapitalide ja varanduste üle valitsemine; c) kohalikkude teede ja veeteede korraldamine; d) maa posti ja telefoni sisseseadmine ja ülevalpidamine; e) vastastikuse kinnituse korraldamine ja tulekahjude vastu võitlemine; f) maa teravishoiu, arstiabi ja hoolekandmise ning loomaarstiabi korralduse loomine ning nende ja üleüldse rahva tervise ja heakäekäigu eest hoolekandmine; g) kooli ja väljaspoolse kooli hariduse eest hoolekandmine ja selle juhatamine; h) rahva majandusliku seisukorra tõstmine, maakorralduse ja põlluparanduse asja juhtimine, mitmesuguste muude tarvilikkude ettevõtete toimepanemine; i) seltskondlikkude krediitasutuste loomine, ühistevgevuse edendamine jne.; k) õigusteadlise abiandmine rahvale; l) töö kaitsmine, ühiskondlikkude tööde, asutuste, oomajade, tööbõrse ja vahetalituste, kontorite avamine ja nende ülevalpidamine; m) statistiliste tööde tegemine; n) kodanlise julgeoleku ja isikukaitsmise eest hoolekandmine ja miilitsa juhatamine; o) seaduse järele omavalitsusele peale pandud kohuste täitmine ja 5) üleüldse kõik asjad, mis otse mitte keskvalitsuse, tema organite või teiste kohaliste (omavalitsuse asutuste võimukonda ei ole ära antud.

§ 4. Iga maakogu otsustab oma võimukonda (kompetentsi) kuuluvad küsimused iseseisvalt, üleüldiseid riigi ja kohalikka seadusi ning järgnevaid määrusi tähele pannes.

II. Maanõukogu.

§ 5. Maanõukogu on kõrgem Maa määrav ja juhiv asutus, mis terve Maa asjus määrusi ja juhatuskirju välja anda võib. Tema määrab ja muudab maakonna ja valla nõukogude võimukonda (kompetentsi), seaduse järele, annab nende tegevuse kohta juhtnööri välja, määrab nii kubermangu kui maakonna ja valla omavalitsuse ja teiste täidesaatvate organite seadet ja tegevuspiiri jne.

§ 6. Kubermangu Maanõukogu alla käivad kõik maakogude võimukonda asjad nii pea kui nad tervet kubermangu või mitut maakonda puudutavad (Ajutise Valitsuse Määr. 30. märts. 1917, III j. § 5 jär.).

§ 7. Eraldi käivad ainult Maanõukogu alla küsimused, mis tema kätte antud Aj. Val. 30. märtsi määruste ja Maksmapanemise sead. 22. juuni 1917 põhjal.

§ 8. Maanõukogu võimukonda käib keskvalitsusele ettepanekuid teha olevate seaduste muutmiseks ja tarviliste uute seaduste väljaandmiseks.

§ 9. Maanõukogu määrab kandidatsi valitsuse kohalista juhtivate kohtade peale ja paneb neid keskvalitsusele kinnitamiseks ette.

§ 10. Maanõukogu töötab uue maavalitsemise ja omavalitsuse eelnõu välja seda määratud korras kinnitamisele saates.

§ 11. Maanõukogu on kõrgem Maa asutus, mille poole kohalikud maakonna ja valla nõukogud maa asjades pööravad ja mis neile ettepanekutele seaduslikus korras lahendust nõutavad.

Maakonna ja valla nõukogud teatavad kõigist oma ettepanekutest keskvalitsuse ees Maanõukogule.

§ 12. Maanõukogu määrab ka ligema korra ära maateenistusesse võetavate isikute asjus, nende teenistuslised õigused, olukorra kindlustamise haiguse ja vanaduse puhul ning perekonna kindlustamise teenija surma korral, mitmesugusi ülemaalisi haiguse-, paiuki- ja surmakassasi luues ja nende tegevuse kava ja korda kinnitades.

III. Maakonna nõukogud.

§ 13. Maakonna nõukogu on nende asjade ajaja, mis terve maakonna kohta käivad ja mille kohta seaduse või kubermangu nõukogu poolt teisiti otsustatud ei ole. (Ajut. Val. Määr. 30. märts. 1917. III j. § 9).

§ 14. Maakonna nõukogu võimukonda käivad järgmised asjad: 1) Maanõukogu juhtnõõride järel maakonna piirides maksude ja koormatuste määramine ja võtmine; 2) oma juhatuse ja teiste ametmeeste ja asemikkude valimine ja nendele palga ning tasu määramine ja nende tegevuse üle valvamine ja vastutuselevõtmine; 3) eelarvete läbivaatamine; 4) maakonna nõukogu päralt olevate kapitalide ja varanduste üle otsustamine ja valitsemine, ning tema käes olevate arstiabi, õpe- ja hoolekandmise jne. asutuste juhatamine; 5) liikumata varanduste omandamine ja võõrandamine; 6) erikapitalide asutamine; 7) laenude tegemine ja Maanõukogu kapitalidest lühikese ajalise krediidi tarvitamine; 8) maakonna teede juhatamine ja valitsemine ja üksikute edasiliikumise asutuste või vahendite tarvitamise eest tasu määramine; 9) oma võimupiirides sunduslike määruste väljaandmine; 10) Maanõukogu ja valitsuse ning teiste valitsuse asutuste sellekohaste otsuste täitmine; 11) Maanõukogule ja valitsusele ettepanekuid teha ja 12) muud asjad, mis Ajut. Val. 30. märtsi 1917. a. Määrus. Maksmapanemise seaduses üles loetud. (Ajut. Val. Määrus 22. juunil 1917 sead.) ja Maanõukogu poolt selleks arvatud on.

§ 15. Maakonna nõukogu juhatuseks on maakonna valitsus. Üksikute maakonna täidesaatvate organite kokkuseade ja võimupiirid määrab ära kubermangu

Maanõukogu, kohalisi olusid silmas pidades, kohalise maakonna nõukogu otsust tarvilisel korral, ära kuulates.

§ 16. Maakonna nõukogudel on õigus üksikute maakondade vahel eri liitusi luua, üksikute ülesannete täidesaamiseks.

§ 17. Eelarve väljatöötamisel paneb maakonna nõukogu Maanõukogu poolt väljatöötatud erimäärusi tähele.

IV. Valla nõukogu.

§ 18. Vallanõukogu alla käivad kõik asjad, mis valla kohalisesse majapidamisesse ja valitsemisse puutub (Vallavalitsuse sead. § 10 sead. kog. II k. 1906. a. väljaanne § 18 lisa).

§ 19. Tema alla ei käi maakogude võimupiiridest üksi need asjad, mis otse maakonna nõukogude võimukonda all (§ 14 üles loetud) või seaduse ja Maanõukogu poolt teisiti korraldatud. Selgusepuudusel otsustab Maanõukogu, kelle võimukonda sarnane küsimus käib.

Märkus: Kub. nõukogu ei või otsust teha selles asjas ainult teatud konkreetilise juhtumise üle, vaid tema otsus peab üleüldiselt teatud asjade liigi kohta terves kubermangus või maakonnas käima.

§ 20. Vallanõukogude otsuste seaduslikkuse järele valvab maakonna komissar, Aj. Val. 22. juuni määrus IV jao § 6 silmas pidades, ja, tarvilisel korral, maakonna nõukogu, end. talurahva komissaride ülesannete kohaselt. Tema annab need otsused maakonna administratiivkohtule, ehk, kui seda veel ei ole, Maanõukogu kätte järelevaatamiseks.

§ 21. Vallavalitsuse ja täidesaatvate organite võimupiir jääb kuni väljaantavate määruste ilmumiseni endiseks, sellekohaste sisuliste muudatustega, mis valla valimise sead. muutunud olud ja käesolev määrus kaasa toovad.

§ 22. Sellepärast käivad eraldi valla nõukogu alla:

1) valla piirides kroonu ja maa maksusi ja koormatusi ära jaotada liikumata varanduste peale ette nähtud korras;

2) hingede arvu järele maksude määramist kubermangu Maanõukogu juhtnõõril otsustada;

3) tarvilisi teateid anda ja üleüldse kohalise elu küsimusi lahendada, uue valla-semstvo võimu piiri ülelugemist näitlikuks võttes. (Sead. ja Määr. Kogu, p. 655, I jao lisa § 3).

V. Maakogud ja nende täidesaatvad organid.

§ 23. Maaomavalitsuse täidesaatvad organid töötavad sellekohaste nõukogude otsuste ja nende poolt antud juhtkirjade järele.

§ 24. Maavalitsus seisab koos osakondade juhatajatest, kelledest üks Maavalitsuse esimeheks on.

Maavalitsuse valimise ja kokkuseadmise kord on Maanõukogu poolt eraldi määratav.

§ 25. Maakonna valitsuseks on nende juhatuse liikmed.

§ 26. Nõukogu ja Valitsuse vahekorra määrab Maanõukogu, kus juures nõukogu käes üldine juhatuse, täidesaatvatele organitele juhtnõu andmine ja nende järele vaatamine on, ning üksikute küsimuste arutamine, valitsus aga tema otsustäide saadab ja ligemalt korraldab.

§ 27. Maakogu teenistusesse võtmine on valitsuse ja tema üksikute liikmete käes, valitsuse ligema korralduse järele.

Nemad kannavad ka töötajate tegevuse otstarbekohasuse eest täit vastutust.

VI. Eelarved.

§ 28. Nõukogud ja valitsused töötavad kindlate eelarvete põhjal, mida Maanõukogu poolt ülesseatavate määruste järele kokku seatakse. (V. Sead. ja Määr. Kogu p. 894 I ja lisa § 9 lisandus).

§ 29. Ülesseatud määrustele annab kubermangu Maanõukogu täiendavad lisamäärused välja.